

УДК 658.012.12

Гаркуша С.А., к.е.н., доцент

Сумський національний аграрний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОДЕЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

У статті ототожнено мету аналізу, яка заключається у своєчасному виявленні і попередженні недоліків у фінансовій діяльності та знаходження резервів покращення фінансового стану підприємства і його платоспроможності. Визначено завдання, яким повинен відповідати аналіз. Запропоновано етапи проведення фінансового аналізу. Зазначено можливість підприємства впливати на показники бухгалтерської звітності. Узагальнено переваги та недоліки балансу (звіту про фінансовий стан) при проведенні аналізу.

Гаркуша С.А.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ МОДЕЛИРОВАНИЕ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье отождествлено цель анализа, которая заключается в своевременном выявлении и предупреждении недостатков в финансовой деятельности и поиск резервов улучшения финансового состояния предприятия и его платежеспособности. Определены задачи, которым должен соответствовать анализ. Предложены этапы проведения финансового анализа. Указано возможность предприятия влиять на показатели бухгалтерской отчетности. Обобщены преимущества и недостатки баланса (отчета о финансовом состоянии) при проведении анализа.

Harkusha S.

THEORETICAL BASIS OF FINANCIAL MODELING ENTERPRISE

An important condition for effective management is to obtain timely and reliable information on the results of business operations. Research various sources confirms that the economic analysis are classified according to various criteria. The main feature of the classification system is a comprehensive study of economic phenomena and processes of the facts and reasons that causes them.

The article identified the purpose of analysis, which lies in early detection and prevention of weaknesses in the financial activities of the reserves and improve the financial situation of the company and its ability to pay. Thus the following objectives: an assessment of the sources of funds and their use to improve the financial condition of the company; forecasting of possible financial results, profitability and financial condition of the development of models in different variants use of resources;

development of specific measures aimed at more efficient use of financial resources and strengthen the financial condition of the company.

A financial analysis stages: assessment of property companies and the dynamics of change; analysis of the financial performance of the company; liquidity analysis; analysis of business activity; Solvency analysis (financial stability); profitability analysis.

Indicated opportunity to influence company performance accounting. An example of this would be for the evaluation of the FIFO method, which affects the performance gains and assessment of inventory, and therefore the indicators of solvency, profitability and financial stability of the company. There are capitalization as one of the types of accounting entries in relation to their impact on the balance sheet (statement of financial position) and income statement (statement of comprehensive income).

When analyzing the financial condition of the company, be aware that the very balance sheet (statement of financial position) has certain conventions, peculiarities and contradictions: conditional balance; limited balance; according to the balance can not receive the information by which factors and business operations there was a change of the balance sheet.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Важливою умовою ефективного управління підприємством є отримання оперативної та достовірної інформації про результати господарських операцій. В зв'язку з цим, необхідність постійної оцінки фінансового стану господарюючого суб'єкта не підлягає сумніву. Безумовно, зацікавленість у вдосконаленні методів і процедур оцінки фінансового стану підприємств з розвитком ринкового середовища тільки зростатиме, що зумовлює необхідність появи відповідних моделей і алгоритмів, побудованих на даних вітчизняної фінансової статистики, що орієнтовані на принципи обліку і специфіку ділової активності підприємств.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Теоретичним питанням моделювання фінансового стану підприємств порівняно мало приділяється уваги – це характерно для досліджень як вітчизняних, так і західних фахівців в галузі бухгалтерського обліку та його аналізу.

Дослідженнями уніфікації автоматизованого обліку займалися такі вчені, як М. Ножова, Н.І. Ценклер, Г.М. Азаренкова, О.А. Чурилова, О.М. Костіна, О.Є. Майборода, О.М. Вишневська, І.П. Колодій, Н.О. Корнева, І.О. Шаповалова та ін. Однак, не зважаючи на значну кількість досліджень дане питання потребує детального вивчення.

Цілі статті. Метою статті є теоретично обґрунтувати та з'ясувати зміни в фінансовому стані підприємства від відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Дослідження різних джерел підтверджує, що економічний аналіз класифікують за різними ознаками. Головною ознакою цих класифікацій є комплексне системне дослідження економічних явищ і процесів, фактів і причин, що їх зумовлюють. У зв'язку з реформуванням економіки спостерігається поділ бухгалтерського обліку на дві галузі: фінансовий та управлінський. Подібний поділ відбувся і в аналізі господарської діяльності. Вид останнього залежить від організації, об'єктів та методів у прийнятті управлінських рішень. Аналіз господарської діяльності, який створений на використанні тільки облікової інформації, має назву фінансовий аналіз. З одного боку, фінансовий аналіз є прерогативою вищої ланки управлінських структур підприємства, здатних вплинути на формування фінансових результатів та потоки грошових коштів. З іншого боку, це процес, який ґрунтується на вивченні даних про фінансовий стан та результати діяльності підприємства у минулому з метою оцінки майбутніх перспектив.

Фінансовий стан підприємства, як зазначають Г.М. Ножова та Н.І. Ценклер [1, с.392], – це в значній ступені складна система різноманітних взаємодіючих фінансових відносин. Тому моделювання фінансового стану є занадто складним як з економічної, так і математичної точки зору завданням. Сьогодні воно достатньо слабо розроблено і говорити про зведення в одне ціле моделей різних сторін фінансового стану не має сенсу.

В свою чергу Г.М. Азаренкова та О.А. Чурилова [2, с. 112], вказують, що господарська та фінансова діяльність, фінансові проблеми будь-якого підприємства є несхожими на проблеми інших, тому визначаючи фактори впливу на фінансову стійкість окремого підприємства слід враховувати специфіку його діяльності, рівень розвитку галузі, стан виробничого та споживчого ринків та інші фактори, які є визначальними для виявлення інших. Відповідно, встановлення факторів, що впливають на фінансову стійкість у кожному конкретному випадку вимагає специфічних

методів її визначення з урахуванням галузевих особливостей функціонування підприємства у ринковому середовищі [2, с. 112].

Вибір методів та моделей діагностики кризового стану підприємств повинен ґрунтуватися на цілях і суб'єктах, об'єктах аналізу, особливостях діяльності та потенційних можливостях підприємства до уникнення (зниження ризику настання) кризової ситуації, зазначають О.М. Костіна та О.Є. Майборода [3, с. 96].

Для зростання ефективності діяльності підприємства необхідно проводити оцінку впливу тих чи інших чинників на фінансову стійкість протягом певного періоду з метою обґрунтування напрямів управління, складання прогнозів, виконання планів, на нашу думку авторів [4, с. 65], даний підхід дозволяє підвищити рівень фінансової стійкості на підприємстві та унеможливить його банкрутство.

В свою чергу Н.О. Корнєва та І.О. Шаповалова [5] вказують, що удосконалення фінансової роботи на підприємстві доцільно здійснювати за такими напрямками: системний і постійний фінансовий аналіз їх діяльності; організацію обігових активів відповідно до існуючих вимог з метою оптимізації фінансового стану; впровадження управлінського обліку і на цій підставі оптимізацію витрат підприємства; оптимізацію розподілу виручки і вибір найефективнішої дивідендної політики; більш широке впровадження комерційного кредиту з метою оптимізації джерел грошових коштів; застосування лізингових операцій з метою розвитку виробництва; впровадження сучасної системи управління грошовими потоками; розробка і реалізація стратегічної фінансової політики підприємства.

Ефективність управлінської діяльності залежить від багатьох чинників. Одним з головних є вміння керівника організувати роботу з інформаційними ресурсами. Для того щоб приймати рішення, здійснювати контроль над їх виконанням, формувати імідж підприємства, відстежувати лояльність персоналу, необхідна різноманітна інформація. В інформаційному процесі, яким є управлінська діяльність, інформація виступає як один з найважливіших ресурсів [6, с. 22].

Виходячи з цього, на наш погляд, головною метою аналізу є своєчасне виявлення і попередження недоліків у фінансовій діяльності та знаходження резервів покращення фінансового стану

підприємства і його платоспроможності. При цьому вирішуються наступні завдання:

- ✓ дається оцінка джерел надходження фінансових ресурсів та їх використання з метою покращення фінансового стану підприємства.

- ✓ Прогнозування можливих фінансових результатів, рентабельності, розробка моделей фінансового стану при різних варіантах використання ресурсів.

- ✓ Розробка конкретних заходів, направлених на більш ефективне використання фінансових ресурсів і зміцнення фінансового стану підприємства.

Фінансовий аналіз підприємства можна проводити за такими етапами: оцінка майнового стану підприємства та динаміка його зміни; аналіз фінансових результатів діяльності підприємства; аналіз ліквідності; аналіз ділової активності; аналіз платоспроможності (фінансової стійкості); аналіз рентабельності.

Оцінка майнового стану підприємства дає змогу визначити абсолютні й відносні зміни статей балансу за визначений період, відслідкувати тенденції їхньої зміни та визначити структуру фінансових ресурсів підприємства. Для цього доцільно розрахувати такі показники: показник зносу основних засобів; показник оновлення основних засобів; показник вибуття основних засобів.

За результатами аналізу фінансових результатів робиться висновок щодо прибутковості або збитковості діяльності підприємства, тенденцій зміни фінансових результатів діяльності підприємства порівняно з попередніми періодами, основних факторів, що вплинули на формування кінцевих результатів господарської діяльності підприємства.

Аналіз ліквідності підприємства здійснюється шляхом розрахунку таких показників: показник покриття; показник швидкої ліквідності; показник абсолютної ліквідності.

Аналіз ділової активності дозволяє проаналізувати ефективність основної діяльності підприємства, що здійснюється шляхом розрахунку таких показників: показник оборотності активів; показник оборотності дебіторської заборгованості; показник оборотності кредиторської заборгованості; показник тривалості оборотів дебіторської та кредиторської заборгованостей; показник оборотності матеріальних запасів;

показник оборотності основних засобів (фондовіддачі); показник оборотності власного капіталу.

Аналіз рентабельності підприємства дозволяє визначити ефективність вкладення коштів та раціональність їхнього використання, що здійснюється шляхом розрахунку таких показників: показник рентабельності активів; показник рентабельності власного капіталу; показник рентабельності діяльності; показник рентабельності продукції.

На підставі узагальнення результатів аналізу фінансового стану підприємства готується висновок, що містить загальну оцінку фінансового стану підприємства і динаміки його зміни.

Як тільки у підприємства з'являється можливість вибирати один з пропонованих нормативними документами способів обліку фактів господарської діяльності, воно автоматично стає здатним впливати на показники бухгалтерської звітності: оцінка активів; прибутку та ін. Прикладом цього може бути оцінка запасів за методом ФІФО, яка впливає на показники прибутку і оцінки товарних запасів, а, отже, на показники платоспроможності, рентабельності та фінансової стійкості підприємства. Можна виділити капіталізацію, як один із типів бухгалтерських проводок за впливом на баланс (звіт про фінансовий стан) і звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід).

За ознакою варіанту впливу на зміст звітності бухгалтерські записи можна згрупувати так (табл. 1):

Таблиця 1
Групування бухгалтерських даних в балансі*

	Актив	Пасив	Актив і Пасив
Капіталізація	1	2	3

*Джерело: теоретично узагальнено автором

Актив і пасив бухгалтерського балансу є групування засобів підприємства: у активі – за видами засобів, в пасиві – за джерелами формування. Звідси первинне віддзеркалення сум записів, що приводять до збільшення підсумку балансу, можливо тільки одночасно по активу і пасиву. Отже, в значення для практики має тільки варіант 3, якому відповідають такі типи записів (табл. 2):

Таблиця 2
Групування даних в балансі відповідно до розділів*

Актив	Пасив
1а. Необоротні активи	1п. Власний капітал
	2п. Довгострокові зобов'язання
2.а. Оборотні активи	3п. Короткострокові зобов'язання

*Джерело: теоретично узагальнено автором

1. 1а (+), 1п(+);
2. 1а (+), 2п (+);
3. 1а (+), 3п (+);
4. 2а (+), 2п (+);
5. 2а(+), 3п(+).

Запис 1. Показує збільшення необоротних активів і збільшення капіталу. Записи даного типу не впливають на показники платоспроможності і рентабельності, оскільки не змінюють ні оборотних активів, ні прибутку. Разом з тим, зростання розділу пасиву балансу «Власний капітал» без зв'язку із зростанням кредиторської заборгованості збільшує показник фінансового левериджу).

Записи 2.-3. Відбувається збільшення необоротних активів за рахунок зростання довгострокової і короткострокової кредиторської заборгованості (придбання основних засобів – заборгованість перед постачальниками може носити як довгостроковий, так і короткостроковий характер). Дані записи впливають до зменшення показника фінансового левериджу, збільшуючи кредиторську заборгованість без зв'язку із зростанням суми розділу пасиву «Власний капітал». Також ці записи можуть призвести до зниження показника поточної платоспроможності, оскільки впливають на зростання короткострокових зобов'язань без зв'язку із зростанням оборотних активів.

Запис 4. Збільшення оборотних активів за рахунок зростання довгострокових зобов'язань, призводить до зростання показника поточної платоспроможності і зменшенню показника фінансового левериджу.

Запис 5. Зростання оборотних активів за рахунок збільшення об'ємів короткострокових зобов'язань. Прикладом може бути придбання запасів, якщо показник платоспроможності до придбання не мав надмірного надлишку оборотних активів в

порівнянні з короткостроковими зобов'язаннями, то операція істотно не змінить показника платоспроможності але зростання кредиторської заборгованості, означатиме зменшення показника фінансового левериджу.

Висновки. При моделюванні фінансового стану підприємства необхідно враховувати, що сам баланс (звіт про фінансовий стан) має певні умовності, особливості та протиріччя:

- умовність балансу – в результаті його складання на певну дату він є віддзеркаленням між двома конкретними датами, з даних якого видно лише зміна, але не рух активів, власного і позичкового капіталу, тобто видно статика замість динаміки. Це означає, що детальною є інформація про залишки на рахунках бухгалтерського обліку;
- обмеженість балансу – будується так, щоб в цілому відображати фінансовий стан підприємства за звітний період. З балансу можна отримати інформацію лише про майно в цілому, виділивши при цьому його власну і позикову складові;
- за даними балансу не можна отримати інформацію, за рахунок яких чинників та господарських операцій сталася зміна валюти балансу. Для цього використовується розгорнута звітність або обороти на рахунках бухгалтерського обліку.

1.Ножова Г.М. Моделювання ключових фінансових показників для оцінки фінансового стану сучасного підприємства [Текст] / Г.М. Ножова, Н.І. Ценклер // Економічні науки. – Серія «Облік і фінанси». – Випуск 7 (25). Ч. 2. – 2010. - С.382-392.

2.Азаренкова Г.М. Моделювання фінансової стійкості сучасного підприємства [Текст] / Г.М. Азаренкова, О.А. Чурилова // Економічний вісник НГУ. - 2010. - № 4. - С. 105-112.

3.Костіна О.М. Методи та моделі діагностики кризового стану підприємства [Текст] / О.М. Костіна, О.Є. Майборода // Вісник СумДУ. Серія «Економіка». - 2012. - № 4. - С. 91-97.

4.Вишневська О.М. Сутність і особливості фінансового прогнозування діяльності підприємства [Текст] / О.М. Вишневська, І.П. Колодій // Фінансовий простір. - 2015. - №1(17). - С. 63-66.

5.Корнева Н.О. Шляхи покращення фінансового стану підприємств [Електронний ресурс] / Н.О. Корнева, І.О. Шаповалова – Режим доступу: http://mdu.edu.ua/spaw2/uploads/files/16_13.pdf

6.Славкова О.П. Автоматизація обліково-аналітичних процедур отримання інформації [Текст] / О.П. Славкова, С.А. Гаркуша // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Вип. 2(7). – Т.1. – Полтава: ПДАА. – 2013. – С.19-25.